

AARHUS
UNIVERSITY

BUSINESS AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND GOVERNMENT

08 October 2013

LEDERSKAB (OG MOTIVATION) I DANSKE GYMNASIER

Christian Bøtcher Jacobsen
Adjunkt

INDLEDNING

- › Ledelse fremhæves i disse år ofte som afgørende for offentlige organisationers performance og effektivitet.
- › Ikke desto mindre er der kun begrænset forskningsmæssigt belæg for at hævde, at forskellige ledelsestilgange har betydning for performance i den offentlige sektor.
- › En stor mængde studier fra den private sektor peger på to betydningsfulde ledelsesstrategier – transformativ og transaktionelle.
- › Vi studerer betydningen af disse strategier for læreres trivsel og skolers performance i danske gymnasieskoler.

LEDELSESSTRATEGIER

- › Der sondres helt klassisk mellem hårde og bløde ledelsesformer (eksempelvis Teori X og Y).

Hvor der er fokus på enten:

- a) Medarbejderne som grundlæggende dovne, som forsøger at undgå at arbejde, hvis de kan, og som derfor skal overvåges og styres ved brug af incitament.
  - b) Medarbejderne som selv-motiverede, fordi de forsøger at tilfredsstille højere-ordens behov som udvikling, interesse og selvrealisering.
- › Disse teorier er i ledelsesteorien videreudviklet til teorierne om transformativ og transaktionelle ledelsesstile (Burns, 1978; Bass, 1985).

TRANSAKTIONEL LEDELSE

- › Er baseret på udvekslinger af pekuniær og ikke-pekuniær form.(eksempelvis løn, karriere, sanktioner mv.)
- › Sikring af, at organisationen fungerer som planlagt, og at regler og reguleringer overholdes.
- › Belønninger til medarbejdere for det, ledelsen ønsker, eller sanktioner, hvis deres arbejdsindsats er utilfredsstillende.
- › Mange transaktionelle tiltag er grundlæggende i organisationers opbygning, eks. lønsystemer, monitorering og kontrolmekanismer.

Vores definition

- › *Brugen af betingede belønninger og sanktioner for at sikre, at medarbejderne har egeninteresse liat opnå organisatoriske mål.*

TRANSAKTIONAL LEDELSE OG PERFORMANCE

- › Transaktionel ledelse giver mulighed for at medarbejderne får anerkendelse for deres arbejde og gør det muligt for ledere at opdage, når en medarbejder ikke er produktiv.
- › Sigter mod at rette individuel nytte med organisationens mål ved at anvende pris- og disciplinerings effekter.
- › Adresserer de problemer, der opstår som følge af delegation i komplekse organisationer, som eksempelvis koordination, shirking og sabotage.

TRANSFORMATIV LEDELSSESSTIL

- › Transformativ ledere forsøger at omskabe (og motivere) deres medarbejdere til at løfte deres opmærksomhed mod vigtigheden af organisatoriske værdier.
- › Sigter mod at løfte medarbejdernes fokus fra lavere til højere ordens behov.
- › Nylig kritik af transformativ ledelsesteori fremhæver vigtigheden af at fokusere på bestemte aspekter af det transformativ og foreslår særligt vigtigheden af at sætte og kommunikere en klar vision til medarbejderne.

Vores definition

- › “Ledelsesadfærd rettet mod at udvikle, dele og fastholde en vision for at facilitere, at medarbejderne overskrider deres egeninteresse og opnår organisatoriske målsætninger.”

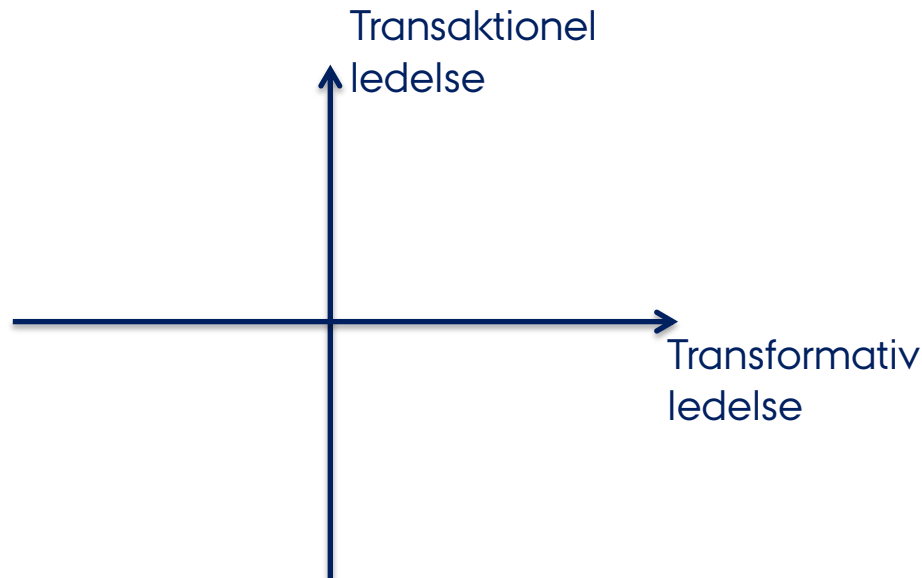
TRANSFORMATIV LEDELSE OG PERFORMANCE

- › Transformativ ledelse forventes at:
  - › klargøre de organisatoriske målsætninger
  - › øge overensstemmelsen mellem organisationens og medarbejdernes værdier
  - › hvilket igen påvirker motivation positivt.
- › Involverer at medarbejderne motiveres til at overskride deres egen umiddelbare egeninteresse “for the sake of the team, the organization or the larger polity”.
- › Sigter dermed mod at påvirke performance indirekte gennem medarbejdernes motivation og værdier.

LEDELSESSTRATEGIER

- > Transaktionelle og transformative ledelsesstrategier er oprindeligt fremstillet som modsætninger, men de er ikke nødvendigvis i konflikt..
- > Vi ser derfor de to ledelsesstrategier som hver sit kontinuum.

MEDARBEJDERNES TRIVSEL

> **Self-efficacy**

> Et individs tiltro til egne kapabiliteter og evner til at påvirke bestemte aktioner.

> **Public service motivation**

> Motivation til at gøre godt for andre og samfundet.

> **Jobtilfredshed**

> Affektiv tilknytning til jobbet.

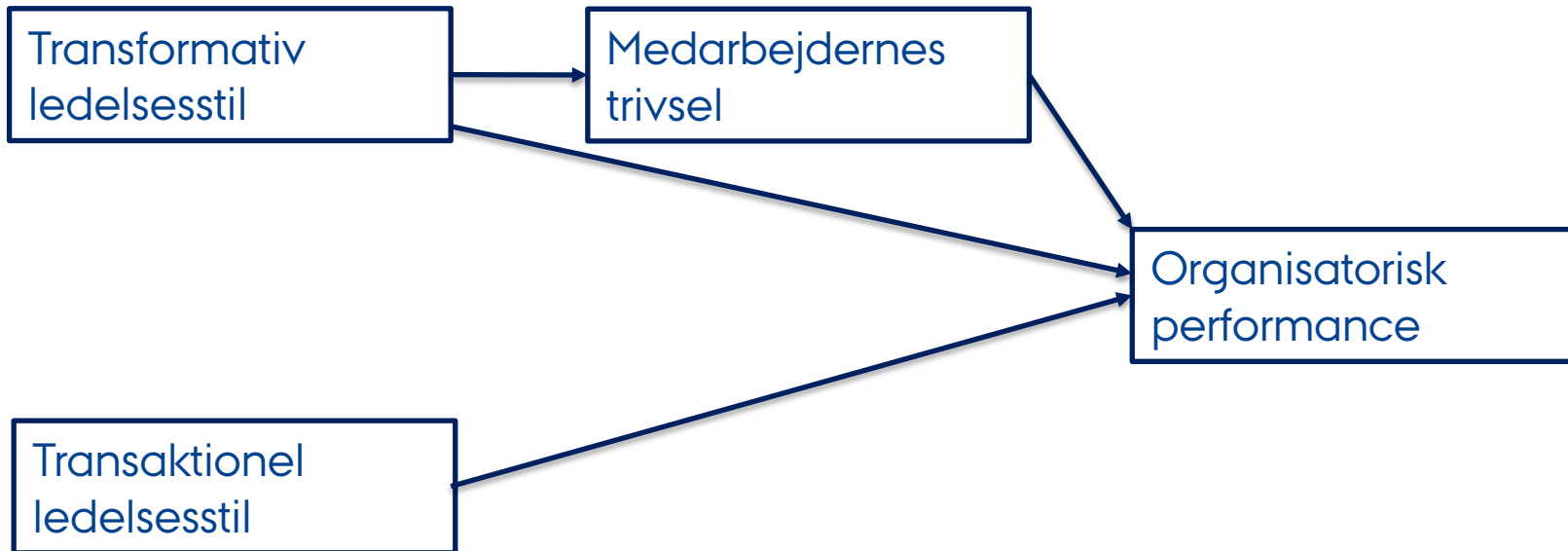
ORGANISATORISK PERFORMANCE

- › Performance defineres som opnåelse af de målsætninger, som er formuleret af valgte politikere i offentlige organisationer eller af ejerne i private organisationer:
- › Skoleeffekter – forskellen mellem de observerede karakterniveauer og de karakterniveauer, der skulle forventes ud fra den sociodemografiske sammensætning (eksempelvis forældrenes uddannelse, indkomst og etnicitet) på en given skole
- › Vi fokuserer på skoleeffekter, fordi de tilbyder en række fordele:
  - › De er eksternt bedømte
  - › De er relativt objektive
  - › De er kvantitative og dermed sammenlignelige

TEORETISK MODEL

FORSKNINGSDESIGN

- › **Danske gymnsiale uddannelser:** Stx, Hhx og Htx
  - › Kobling af data fra 79 skoler (64 stx, 12 hhx og 3 htx) og rektorer med næsten 1.900 lærere.
- › Relativt klar relation mellem medarbejdere og ledere.
- › Ensartede organisationer, som producerer mere eller mindre identiske services.
- › Selvejende organisationer med formelt set relativt stærke ledere.
- › Pålidelig, kvantitativ performancedata.

DATAKILDER

> **Spørgeskemadata**

- > 5.740 lærere (svarprocent: 38.8)
- > 581 leaders (svarprocent: 52.7) (rektorer, uddannelsesledere, adm. ledere mv.)
- > Tapper ledelsesstil og medarbejdertrivsel

> **Registerdata**

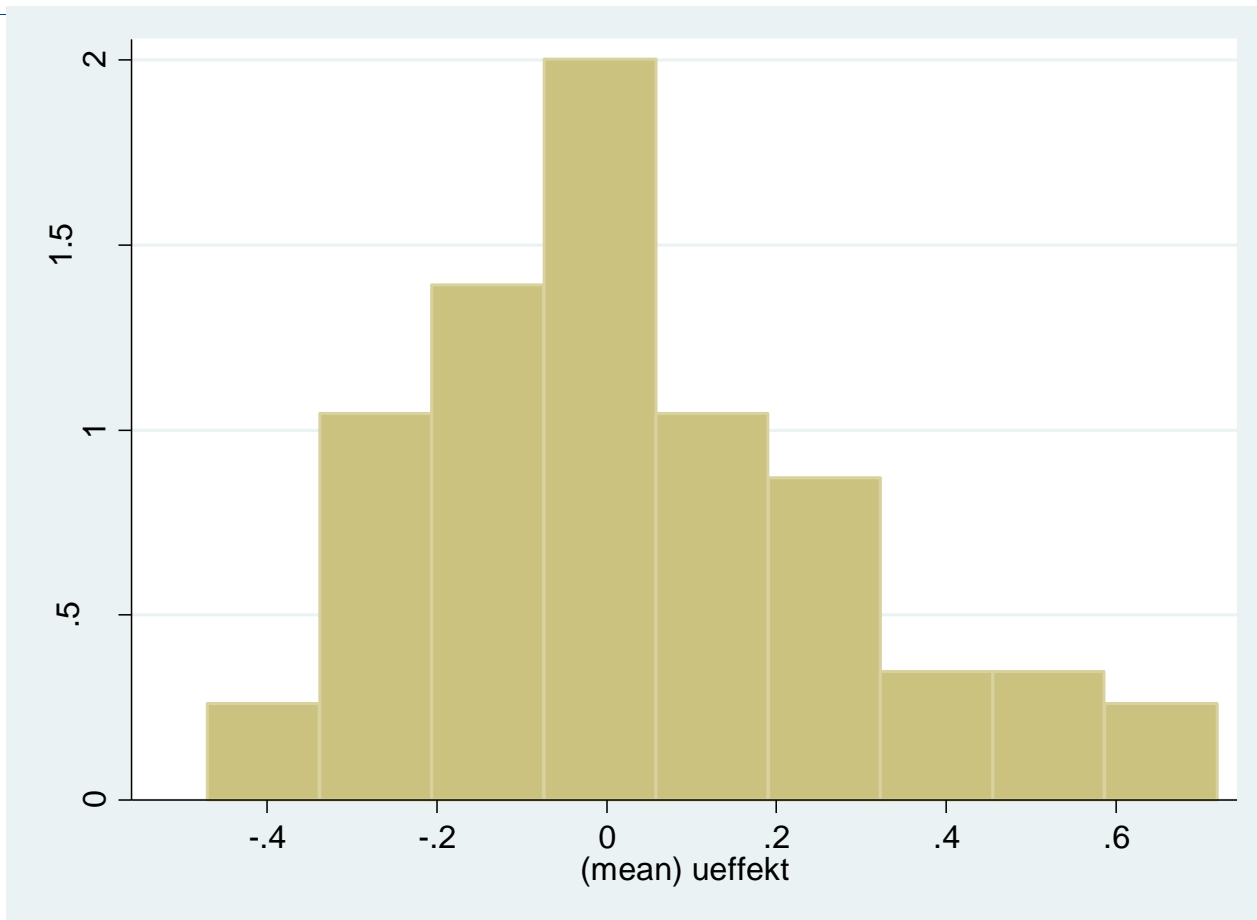
- > skoleeffekter (karakter niveauer, socio-demografiske oplysninger)

> **Kvalitative data**

- > 54 interviews med beslutningstagere, rektorer, lærere og fagforeninger som baggrundsmateriale.

FORDELING AF SKOLEEFFEKTER (n = 79)

SPØRGESKEMADATA

> **Transformativ ledelsesstil**

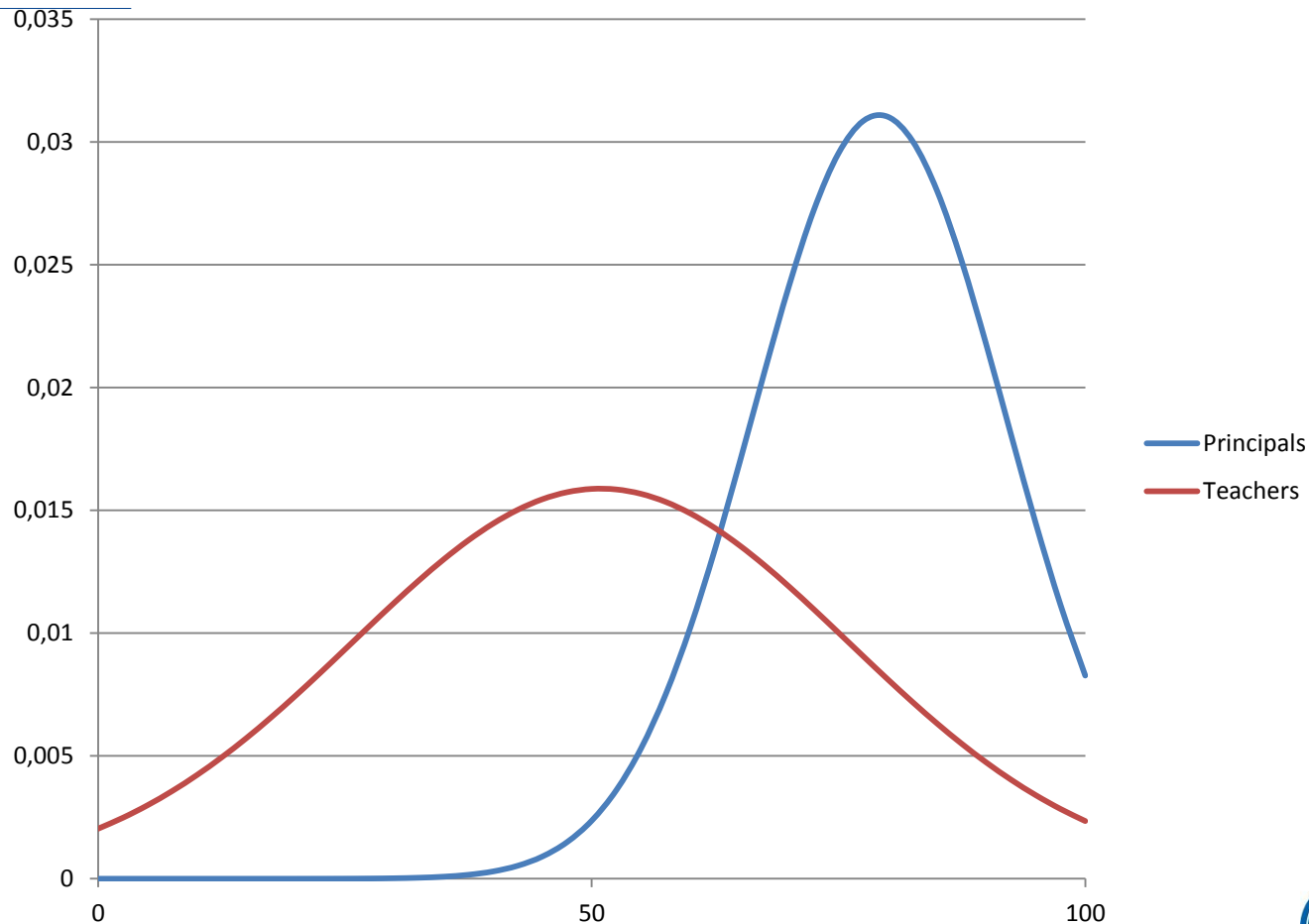
- > Som leder.../min rektor (nærmeste leder)...
- > ... tegner et overbevisende billede af fremtiden for organisationen.
- > ... skaber opbakning omkring en fælles vision og mission.
- > ... fremmer lærernes accept af fælles mål for skolen.
- > ... siger ting, som gør medarbejderne stolte af at være en del af organisationen.

> **Transaktionel ledelsesstil (undtagelsesvis ledelse)**

- > ... fokuserer på uregelmæssigheder, fejl, undtagelser og afvigelser fra normen.
- > ... indstiller lærere til afskedigelse, hvis de over en længere periode ikke præsterer tilfredsstillende.

LÆRERE OG LEDERES OPFATTELSE AF TRANSFORMATIV LEDELSSESSTIL

RESULTATER

- › **Lærernes opfattelse af transaktionel ledelsesstil** er positivt relateret til medarbejdernes trivsel -self-efficacy, public service motivation, og job tilfredshed.
- › **Lærernes opfattelse af transaktionel ledelsesstil** er positivt forbundet til public service motivation, men negativt forbundet til jobtilfredshed.
- › Lærernes opfattelse af både transformativ og transaktionel ledelsesstil er positivt forbundet til **organisatorisk performance**.
- › **Rektorernes opfattelse af egen ledelsesstil** er ikke forbundet til hverken medarbejdernes trivsel eller organisationens performance!

DISKUSSION

- › Rektorerne kan tilsyneladende gøre en forskel – lederskab er stærkere forbundet til en række trivselsmål og til organisationens performance.
- › Dog har transaktionel ledelse negativ sammenhæng med jobtilfredshed.
- › Derudover ser det ud til, at hårde og bløde ledelsesformer går hånd i hånd – en jernnæve i en fløjlshandske!?
- › Det peger mod gevinster ved at have aktive offentlige ledere, selvom vi stadig ved relativt lidt om *effekter* af ledelsesstil.
- › Det er afgørende, at forskning og praksis i fremtiden samarbejder om at skabe gode studier af offentlig ledelse.